

ZGODOVINSKI ZBORNIK.

PRILOGA

„LAIBACHER DIOECESANBLATT-U.“

—ooo Izhaja v nedoločenih obrokih. ooo—

Peto leto.

Ljubljana, meseca februarja 1892.

Številka 19.

Prepir

med nemškim redom in kapitulom zagrebškim v 14. veku.

(Donešček k zgodovini belokranjskih župnij. — Sestavil Janko Barle.)

Bela Krajina bila je od nekdaj jako naseljena. Da so še pred Kristusom živeli ondi razni narodi, dokazuje nam velikansko prazgodovinsko grobišče pri Podzemlju; da je bil kraj znan tudi Rimljanom, svedoči nam rimska cesta pri Štreklovcu, rimski grobovi;¹⁾ iz kasnejše dóbe pa ohranil se je »mithraeum« nad Rožancem v črnomaljski župniji.²⁾ Ni se nam torej čuditi, če se je tudi krščanstvo zgodaj pokazalo v Beli Krajini. Po mojem mnenju prihajali so verovestniki v Belo Krajino od dveh stranij: čez Notranjsko od Ogleja in Istre in pa iz Hrvatskega, takó, da je možno, da se je poskušala ukoreniniti v Beli Krajini celó slovanska služba božja, zaradi množine glagoljašev v sosedni Hrvatski.³⁾ Baš to mora biti povod kasnejšim nemirom in preprirom, ker ste si obe strani prisvajale pravo do onih, katerim ste vero oznanjevali. Oglejski očaki razdelili so svojo diecezo v arhidijakonate, kateri se omenjajo že v 11. stoletju. Bilo jih je v početku pet.⁴⁾ V slovenski marki — v današnji Beli Krajini — bile so najstarejše župnije: Črnomelj (omenja se že l. 1228), Metlika, Stari trg, Semič, Podzemelj in Vinica. Oglejski očak Bertold sam pravi, da je posvetil leta 1228 novo hišo božjo v

Črnomlju na čast sv. Petru, prvaku apostolov, postavil jo za župnijsko cerkev in ji poúredil štiri podružnice, namreč cerkve: v Semiču, na Vinici, pri Treh farah (Metlika) in v Podzemlju.¹⁾ Vendar nam to še ne svedoči, da niso bile te cerkve že takrat župnijske — izvestno so imele vsaka svojega duhovnika, črnomeljski župnik bil jim je morda le nekakov pokrovitelj. To dokazuje tudi fakt, da je Sofija Višnjegorska, mejna grofinja isterska, katera je obdarila te cerkve z mnogimi posestvi in vsled tega dobila nad njimi patronat, podarila Ogleju dné 18. oktobra l. 1228 »župniji« Črnomelj in Metliko.²⁾ Patrijarh pridržal si je pravico do navadne desetine in postavil v Črnomlju prvega župnika Ivana l. 1228.

Nemški red nahajamo v Beli Krajini že leta 1236., ko mu je podelil cesar Friderik II. neke svobščine, katere je pa potrdil³⁾ še-le Gregor X. leta 1271. L. 1268, 16. januarja, pa je daroval koroški vojvoda Ulrik III. hiši nemškega reda v Ljubljani cerkev sv. Petra v Črnomlju »mit allem Zugehör.«⁴⁾ Zaradi mnogih zaslug, posebno pa, ker je zatiral neke krivoverce (gazari, circumcellioni) in klateže ter slabil moč

¹⁾ Prim: S. Rutar, Prazgodovinske in rimske izkopine po Slovenskem l. 1890. V Letopisu »Matiče Slovenske« za l. 1891., str. 193 do 195.

²⁾ Müllner: Emona, str. 324.

³⁾ Tako misli tudi P. Hitzinger v »Archiv für die Landesgeschichte des H. Krains.« II. in III. Str. 90.

⁴⁾ P. Hitzinger v »Archiv«-u. II. in III. 1854. Str. 96.

¹⁾ J. Šašelj: »Zgod. Adlešičke fare na Belokranjskem.« Str. 15.

²⁾ Dr. Klun: »Regesten für die Geschichte Krains.« V »Archiv«-u. II. in III. 1854. Str. 37.

³⁾ »Annalen.« V Dr. Klun-ovem »Archiv«-u I. od l. 1852.

⁴⁾ Dr. Fr. Richter: »Geschichte der Stadt Laibach von den ältesten Zeiten bis zur Gründung des Laibacher Bisthums.« »Archiv« II. in III. 1854. Str. 141 do 289.

nadležnih plemičev, se je nemški red po deželi hitro razširil. Zato je izdal oglejski očak Otobonus l. 1310 bulo z odpustki, v kateri vsodbujajo vernike k obilnim milodarom, da se sezida nova hiša nemškega reda v Metliki.¹⁾ Torej l. 1310 nahajamo že komendo nemškega reda v Metliki. Nemški red gospodoval je tedaj v Beli Krajini in, že po sebi umevno, pobiral desetino in druge dohodke po svojih župnijah.

Vendar, da se resnica prav spozna, treba je čuti dva zvona! Kakó je pa bilo s kapitulom zagrebškim? Tudi ta prisvajal si je pravico do desetine in drugih dohodkov »ad idem Capitulum antiquitus spectantibus«, a metliški distrikt smatral za del zagrebške nadškofije. Najstarejši svdok temu je »liber statutorum«, ali »album capitale« iz l. 1354, ki se hrani v arhivu zagrebškega kapitula in katerega je znani hrvatski zgodovinar Ivan Krst. Tkalčić zaradi njegove prevelike znamenitosti na novo izdal v svojih: »Monumenta historica episcopatus zagrabiensis.«²⁾ Ta »liber statutorum« je malo popolnjeni zbornik od l. 1334, kateri se je zgubil. Spredaj našteva nam vrsto kraljev ogerskih in škofov zagrebških, potem pridejo a) pravice, dohodki in običaji celega kapitula; b) pravice in dohodki pojedinih kanonikov; c) pravice in dohodki kapitulskih dostojanstvenikov, in d) listine papežev, kraljev, banov in velikašev, kateri so obdarovali kapitul zagrebški. Napisal ga je slavni Ivan, arhidijakon goriški, o katerem pa moram malo več izpregovoriti, ker je najvažnejša oseba v našem prepiru, h krati pa prezaslužen za kapitul in cerkev zagrebško.³⁾

Ivan porodil se je l. 1280 tam nekje ob potoku Toplici, ki se tekoč mimo Daruvara, izliva v Ilok. Bogoslovja učil se je izvestno v kakem italijanskem mestu, kamor so pošiljali takrat vse darovitnejše mladeniče v višje šole. Sveti mož, tedanji zagrebški škof bl. Avguštin Kažotić, spoznal je hitro darove vrlega Ivana, pa ga zato nahajamo že l. 1319 kot najstarejšega kanonika magistra. V oni za zagrebško škofijo težavni dōbi: »tempore manifestarum guerrarum in Regno Hungariae«, je dobro došel škofiji mož učen in navdušen, kakor je bil Ivan, katerega je resilo posebno obsežno pravoslovno znanje. To je priznaval sam kapitul zagrebški in rabil v vseh važnejših opravilih Ivana za

svojega zastopnika in zagovornika. Njemu izročil je kapitul zadačo, da sestavi že gorenji zbornik, kateri je bil onega dne pred svetim Lovrom l. 1334 slovesno oklican. Ta zbornik prišel je baš dobro, ker baš ondaj so kakor za stavo velikaši in mesta prisvajali si posestva zagrebškega kapitula. V to dōbo spadajo tudi prepiri z črnomeljskimi križniki in župniki v metliški okolici in pa s krbavskim škofom Radom. Ivan je v teh prepirih sodeloval, zastopal svoj kapitul v raznih zadevah in se povsod tako odlikoval, da ga je imenoval škof Jakob l. 1343 za generalnega vikarja »in spiritualibus et temporalibus«. Umril je menda l. 1352. Krčelič pristavlja o njem v svojem znamenitem delu¹⁾: »vir perenni dignus memoria, iurium Capituli defensor, scriptor et portione sua, quam in Koznicza habebat benefactor.«

Jeden izmed največjih in najznamenitnejših od deseterih arhidijakonov zagrebške škofije bil je arhidijakon goriški. Arhidijakon goriški bil je velik gospod; v koru sedel je četrti na levi strani, sodil je sam cerkvene zadeve v svojem arhidijakonatu, in od njegove sodbe se je moglo le na škofa pritožiti. Obiskovati je moral župnije svojega arhidijakonata in preiskovati življenje svojih duhovnikov. Kakó živé, ali mašujejo, spovedujejo, so jim li znani cerkveni ženitbeni zakoni, so li pokorni svojim poglavarjem itd.? Tudi je bil v goriškem arhidijakonatu že od nekdanj običaj, da se ni smel pokopati na pokopališču nobeden, kdor se ni pred smrtjo spovedal in previdel, ali če je umrl kot znani tat, razbojnik ali javni grešnik: »sed in campo iaceat bestia cum bestiis«. Nō, če je pa tudi tak zaželel pred smrtjo, da se spové in obhaja, pa ni mogel prispeti k njemu duhovnik zaradi daljine, tak se je smel pokopati na pokopališče. Če je pa odlašal pozvati duhovnika še za časa, smel se je pokopati na pokopališču le tedaj, če se je plačalo iz njegove zapuščine štirideset dobrih bankih denarjev. Seveda so se smeli pokopati tudi krepostni župljani, čeprav so nagle smrti umrli. Izobčeni se niso pa nikakor smeli pokopati na pokopališču.²⁾

Arhidijakon goriški dobival je od vseh župnikov svojega arhidijakonata o prazniku sv. Martina vsakega

¹⁾ Ker bodemo pozneje često to delo rabili, naj napišem tu celi naslov, ki se glasi: *Historiarum Cathedralis Ecclesiae Zagrabiensis partis I. tomus I. Praemissis Praeliminaribus, continens Seriem Episcoporum ab a. MXCI. ad a. MDCHII et tam Episcoporum, quam et alias Notitias. Studio Labore, ac Impensis Nobilis et Reverendissimi Domini Balthasaris Adami Kercselich de Corbavia etc. Zagrabiae. Fol. Str. 340.* Čudno, da ni nikjer zabeleženo, kdaj je bila knjiga tiskana. (Med l. 1760—1780.)

²⁾ Iz »Sbornika Ivana Goriškega«, str. 92. v »Monumentih«, katerega navajam tu-le po Tkalčičevem izdanju v »Monumentih«.

¹⁾ »Annalen.« »Archiv.« I.

²⁾ II. Zagreb. 1874. — 8°. Str. XIV + 159.

³⁾ O Ivanu, arhidijakonu goriškem, pisal je že zgodovinar Dr. Fr. Rački v »Književniku« I. sv. 1—4 in II. sv. 1—3, kar je potem pretiskano v: »Ocjeni starijih izvora za hrvatsku i srbsku poviest.« Zagreb 1865. Str. 109—113. V predgovoru svojih »Monumenta« itd. napisal je Iv. Kr. Tkalčić marsikaj lepega o Ivanu Goriškem, a kasneje izdal je celó posebno knjižico: »Ivan Goriški«.

leta takozvani »cathedraticum«, t. j. petdeset banskih denarjev (denarios bonos banales quinquaginta) ali 600 bagatinov, kakor vsaki drugi arhidijakon. Razven tega dobival je pa še ob vuzmu (veliki noči) od vsakega župnika po jedno jagnje, vredno dvanajst denarjev. Arhidijakonov bil je tudi četrti del vseh stvarij, katere so spadale pod desetino. Nò, ker je bil goriški arhidijakonat jeden izmed največjih v škofiji, imel je arhidijakon še svojega namestnika ali vikarja, kateri je dobival o Martinju od vsakega župnika po dva denarja, a od onih dvanajst denarjev za jagnje bila sta njegova dva denarja. Da je bil arhidijakon goriški bogat gospod, svedoči nam to, da je l. 1332 plačal največ papeževega davka, namreč šestnajst grivenj (marcas) manje tri denarje.¹⁾

Vendar čemu vse to? Vse to navedel sem zaradi tega, ker je metliški okraj spadal pod ta arhidijakonot, ki je dobil svoje ime od hriba Gorice, onkraj Kolpe, kjer je bila župnija sv. Martina. Delil se je pa arhidijakonot goriški na tri okraje in to na goriški z edenindesetimi župnijami (nekdanja banska regimenta v vojni krajini), na podgorski ali medjuriečki z edenindvajsetimi (okoli Jaske) ter metliški in žumberaški s sedmimi župnijami. Raztezal se je torej od Jaske čez Okič in Žumberk na Kranjsko, potem je šel čez Kolpo v Bosiljevo in v slunjsko regimento k Cetinju, od ondot pa v Bosno — v turško Hrvatsko — in obsejal večji del kasnejše banske krajine.

Za nas zanimiv je le tretji okraj tega arhidijakonata. Navedem njega tikajoči se odstavek kar doslovno iz zbornika, ker je vrlo važen, a podaja nam ne samó župnijske cerkve, nego tudi podružnice pojedinih župnij. Tam²⁾ piše se takó-le:

Item in tertia parte: Ecclesia beati Georgii de Vyuodina, (sedaj v lipniškem dekanatu; a sedaj je v župnijski cerkvi sv. Lovro, v podružnici D o j u t r o v i c i pa sv. Jurij, torej je zadnja starejša) matrix, cuius rector Lypoldus nomine, nunc non obedit Johanni moderno archidiacono de Guerche, obediebat tamen Petro archidiacono de Guerche antea, super hoc tamen et similibus provisum est, prout in forma litterarum, quarum tenores sunt positi supra, ubi de decimis de Guerche descriptum est. Filie huius: una in honore beate virginis, alia in honore beate Marie Magdalene. Item ecclesia sancte crucis de Sihembergh (Žumberak, zdaj je patron župnijske cerkve sv. Nikolaj). Item in Methlica ecclesia beate virginis circa castellum (pri treh farah, torej je bila tu župnija že mnogo preje, nego so se poskušali frančiškani ondi naseliti) matrix.

¹⁾ Prim. sam zbornik str. 92 in pa predgovor Iv. Krst. Tkalčiča. Str. IV.

²⁾ str. 98.

Huius filie: Sancti Nicolai de foro (sedanja župnijska cerkev), item Marie Magdalene (Božjakovo); sancti Jacobi (Bereča vas), sancti Viti (Jugorje) et sancte Trinitatis (Radovica). Item sancti Martini (Podzemelj), matrix. (Župnija že l. 1334. ne pa l. 1337., kakor piše »Catalogus cleri«, še manje pa v 17. stoletju, kakor misli P. Hieinger — Archiv II + III. 1854). Huius filie: capella sancte Margarethe (Boršt), sancti Nicolai in provincia Methlice (Adlešiči). Item ecclesia sancti Petri de Chernomel, matrix. Huius filie: sancti Johannis baptiste de Doblich (Dobliče se torej že tedaj imenujejo, samo v patronu je Ivan malo pogrešil, ker sedaj — a ondaj izvestno tudi — časté Dobličani sv. Ivana Evangelista) et sancti Irinei (Otovec). Item ecclesia sancti regis Stephani matrix de Senich (Semič), de fundatione regis Bele, ut creditur.¹⁾ Huius filie: capella sancte Marie Magdalene (Rožni dol), item sancti Primi et sancti Johannis (Gaber). Item in Vinnicha,²⁾ et similiter de provincia Methlice, ecclesia sancte crucis, matrix. Huius filie: capella sancte Trinitatis (Preloka). To je pač važen spomenik za zgodovino belokranjskih župnij!

Toda vrnimo se zopet k prepiru, kateri je nastal zaradi desetine v metliškem okraju. Če hočemo verjeti zgodovinarju Baltazaru Kerčeliću, kateri je po zapovedi škofa Frančiška Klobušiczky-ja de Zettheny (1748—1751) l. 1750, ko se je utemeljevala goriška nadškofija, stvar, kolikor se je dalo natanko preiskal, ni bilo do l. 1330 nobenega prepira. Popreje je zagrebški kapitul mirno užival desetino, a zagrebški škof izvrševal jurisdikcijo. Čeravno je dobil okoli l. 1245 — kakor misli Krčelič — od Bele IV. ogrskega kralja za verno službo in pomoč pri navalu Tartarov nemški viteški red »Commandam ut vocamus de Chernomel«, vendar ta red ni oviral arhidijakonata niti v pobiranju desetine, niti v jurisdikciji. Še le komendator Henrik de Chernomell začel je z zagrebškim kapitulom dolgo prepirko zaradi desetine. Njemu pridružili so se tudi ondotni župniki, ker jim je obljubil tretjino desetine.³⁾ Sam Ivan Gorički pravi, da metliško okrožje: »quantum ad decimacionem et ad obedienciam archidiacono de Guerche debitam bene pertinet ad nos et ipsum archi-

¹⁾ Ivan Gorički je hitro tolmačil v prilog svoje stvari patrona. Mislil si je: če je semički patron Štefan kralj ogerski, kdo bi župnijo utemeljil, če ne Bela IV., kateri je bežal pred Tatari v dolnje kraje, a če je župnijo utemeljil Bela, kakó, da ne bi spadala pod zagrebško škofijo. Vendar motil se je, ker semiški patron je sv. Štefan mučenik, ne pa kralj ogerski.

²⁾ Vinica, ki je bila torej že l. 1334 župna cerkev, ne pa 1338, kakor piše »Catalogus cleri«.

³⁾ Krčelič: Hist. Eccl. Zagr. I. str. 26.

diaconum de iure.¹⁾ Kapitul zagrebški seveda ni mogel mirno gledati tolike krivice, zato je pa poslal k papežu Benediktu XII. v Avinjon l. 1338. Jakoba, vikarja škola Ladislava, in pa Ivana, arhidijakona goriškega, s katerim smo se že gori seznanili. Prinesla sta iz Avinjona pismo, v katerem se pooblaščuje topliški opat Ivan, da stvar razsodi. — Najbolje bode, če tu doslovno izpišem dolgo pravdo iz Ivanovega zbornika, kateri bode stvar mnogo pojasnil. On dokazuje, da spada desetina le arhidijakonu goriškemu, ter navaja razpravo cistercijenškega opata Ivana, takó-le:

In nomine domini. Amen. Anno eiusdem millesimo trecentesimo quadragesimo, pontificatus sanctissimi in Christo patris, domini Benedicti XII., divina providencia sacrosancte romane ac universalis ecclesie sumpni pontificis, anno sexto. Frater Johannes, ordinis cisterciensis, abbas conventus ecclesie monasterii sancte Marie de Thoplica, zagrabiensis dyocesis, iudex unicus ad infrascripta a sede apostolica delegatus, universis presencium noticiam habituris, salutem in domino. Litteras sanctissimi patris, domini Benedicti pape supradicti, eius bulla plumbea in filo canapis, more romane curie bullatas, veras et integras, ac omni suspicione carentes, pro parte ecclesie Zagrabiensis et venerabilium virorum, capituli eiusdem ecclesie, per reverendum virum, dominum Jacobum, lectorem, generalem vicarium venerabilis in Christo patris, domini Ladizlai, dei et apostolice sedis gratia episcopi Zagrabiensis ecclesie exhibitas nos recepisse noveritis in hec verba:

Benedictus episcopus, servus servorum Dei. Dilecto filio abbati monasterii sancte Marie de Thoplica, zagrabiensis dyocesis, salutem et apostolicam benedictionem. Dilectorum filiorum capituli ecclesie zagrabiensis precibus inclinati, presencium tibi auctoritate mandamus, quatenus ea, quae de bonis ipsius ecclesie alienata inveneris illicite, vel distracta, ad ius et proprietatem eiusdem ecclesie legitime revocare procures, contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, concipiendo. Testes autem, qui fuerint nominati, si se gratia, odio vel timore subtraxerint, censura, simili appellatione cessante, compellas veritati testimonium perhibere. Datum Avinionis IV. nonas marcii. Pontificatus nostri anno quinto.

Quibus quidem litteris apostolicis per nos, cum ea, qua decuit reverentia, receptis, idem dominus Jacobus vicarius, nomine eiusdem zagrabiensis ecclesie capituli, graviter est conquestus, quod religiosus vir, *frater Herricus*, ordinis cruciferorum, domus theothonice, commendator sive preceptor domus eiusdem de Chernomel in Methlica et fratres eius, decimas ibidem

et circumquaque ad ipsum capitulum pertinentes, indebite occupatas percipiebant, quas petebat ad ius et proprietatem ecclesie zagrabiensis et per consequens capituli eiusdem reduci, sicut habebamus per apostolicas litteras in mandatis. Nos vero ordine iuris procedentes, dictum fratrem Herricum et fratres suos contra dictum capitulum citari fecimus, octavum diem festi natiuitatis beate virginis eiusdem coram nobis comparendi pro termino assignantes. Et quoniam eodem termino adveniente, idem frater Herricus et fratres sui non curaverunt comparere contra capitulum supradictum, venerabili viro, domino Johanne archidiacono de Guerche, procuratore eiusdem capituli legitimo, ipsorum contumaciam accusante, ideo eosdem, fratrem Herricum et suos fratres secundario et peremptorie fecimus ad nostram presenciam evocari et citari contra idem capitulum, eis octavum diem post festum omnium sanctorum ex tunc coram nobis comparendi pro termino assignando. Quo termino occurrente, et nobis in claustrum sancte Marie, nostri ordinis, existentibus Zagrabię, propter copiam peritorum predictus frater Herricus, preceptor sive commendator de Chernomel in Methlica comparuit in iudicio coram nobis. Cui quidem per predictum dominum Johannem, procuratorem sepedicti capituli, oblatas fuit libellus in hec verba:

In nomine domini. Amen. Anno eiusdem MCCCXXX nono, pontificatus sanctissimi patris, domini Benedicti, divina providencia sacrosancte romane ac universalis ecclesie sumpni pontificis, anno quinto. Coram vobis domino fratre Johanne, abbate conventus, ecclesie et monasterii sancte Marie de Thoplica, zagrabiensis dyocesis, iudice a sede apostolica delegato, ego Johannes, archidiaconus de Guerche, procurator capituli zagrabiensis ecclesie, dico nomine eiusdem capituli et propono, quod, cum decime sive redditus decimales provincie Methlice, sicut et alie decime in archidiaconatu de Guerche, ex institutione et ordinatione antiqua, ratione quarte de rebus sive bonis episcopalibus ecclesie zagrabiensis, ad capitulum eiusdem ecclesie pertineant, de cuius ecclesie dyocesi existunt, frater Herricus, ordinis cruciferorum, domus theothonice preceptor sive commendator de Chernomel in Methlica et fratres sui de eadem domo, ipsas decimas cum suis participibus laicis, ab aliquibus suis predecessoribus, tempore manifestarum guerrarum in regno Hungarie, contra deum et iustitiam in grave detrimentum et preiudicium ipsius capituli usurpatis percipiunt et hucusque perceperunt. Quare nomine procuratorio ipsius zagrabiensis capituli peto compelli eundem fratrem Herricum preceptorem et fratres suos desistere

¹⁾ Zbornik str. 48.

a perceptione eorumdem reddituum sive proventuum decimalium in provinciola de Methlica et ibi locis adherentibus et ab impetitione sive molestacione huiusmodi conpesci, et eidem zagrabiensi capitulo dictos redditus sive proventus decimales adiudicari, ac per vestram sentenciam declarari redditus sive proventus decimales in eadem provinciola et locis ibi adherentibus esse de pertinentenciis decimacionis capituli supradicti, tamquam de existentibus infra limites zagrabiensis dyoecesis usque ecclesiam beatissimi Stephani regis Hungarie de Zemch inclusive, que ecclesia cum sua parochia et capellis circa et extra limites aquilegiensis dyoecesis existit parte in illa, et abhinc limes protenditur per cacumen moncium versus aquilonem directe quodammodo, ecclesias de Syhenstain, de Syhembergh et de Grachan ad zagrabiensis ecclesie dyoecesim includendo, salvo iure michi semper addendi, minuendi vel mutandi premissa vel ex eis aliqua, prout videbitur expedire. Actum in claustro sancte Marie de Zagrabia, anno et die prenotatis.

Tandem ad petitionem sepedicti Johannis archidiaconi, procuratoris capituli antedicti, eidem fratri Herrico et suis fratribus ad respondendum peremptorie ad predictum libellum et in eo contentis concessimus pro termino octavum diem nativitatis beati Johannis baptiste, proximo venturum, ipso fratre Herrico pro se et suis fratribus consenciente et acceptante dictum terminum ad hunc finem et in claustro predicto. Demum adveniente predicto termino, scilicet octavo die festi sancti Johannis baptiste, idem frater Herricus non comparuit nec aliquis ex fratribus suis, ymmo nec misit aliquem nuncium simplicem saltem ad aliquam excusacionem allegandam, nobis ipsum ex tunc qua-

tuor diebus immediate sequentibus ob reverenciam sui ordinis expectantibus, ipso Johanne archidiacono comparente semper et eiusdem fratris Herrici et suorum fratrum contumaciam forcius accusante, petenteque se nomine eiusdem capituli mitti in possessionem decimacionis supradicte iuxta formam oblatis libelli. Quare non valentes ulterius in offensam iuris et preiudicium dicti capituli, sepedicti fratris Herrici et suorum fratrum contumaciam manifestam sustinere, utpote qui ad peremptoriam responsionem sponte assumptam, sicut superius exprimitur, non curarunt comparere vel saltem aliquem accusatorem mittere, eundem dominum Johannem archidiaconum, procuratorem sepedicti capituli et nomine eiusdem in possessionem omnium percipiendorum reddituum sive proventuum decimalium in provinciola Methlice, de Syhenstein, de Syhembergh et de Grachan cum suis pertinentenciis, tamquam infra limites zagrabiensis ecclesie dyoecesim existentium, iuxta tenorem petitionis eiusdem archidiaconi, superius contente, de consilio peritorum et proborum, tunc nobis assidencium causa rei servanda, auctoritate apostolica nobis in hac parte commissa, induximus et inducimus in hiis scriptis. Per hec tamen nolumus ipsi fratri Herrico, suis fratribus et suo ordini aliquod preiudicium generari, quin possint, si voluerint, recuperare possessionem omnium premissorum in quantum a iure permissum reperitur. Actum in claustro sancte Marie supradicto, die quinto post octavas beati Johannis baptiste, anno prenotato. In premissorum autem omnium testimonium nostrum sigillum presentibus duximus appendendum.¹⁾

(Nadaljevanje prihodnjic.)

¹⁾ Ivana Goriškega sbornik v »Monumenta« str. 48—50.

Slovstvo.

Zgodovina cerkljanske fare.

(Nadaljevanje.)

Matej Boštijančič (Woshtianzhitsh, tako je pisano njegovo ime v krstni knjigi) je bil porojen 12. septembra l. 1749 v Mešačah, fare mošenjske. (Sedaj pripadajo Mešače fari dobrávski pri Kropi.) V mašnika je bil posvečen 12. decembra l. 1773 (ad titulum mensae a ferrariis Croppensibus assignatum). Bogoslovja se je učil v Gradcu. Pastiroval je od l. 1776 kot subsidijarij v Gorjah, na Vrhniki, 1. junija l. 1780 je bil poslan na Lipoglav, dalje k Sv. Joštu nad Kranjem, potem v

Moravče. Dalje je bil poldrugo leto kapelan v Preserju, 6. maja l. 1788 poslali so ga za lokalnega kapelana na Šenturško goro, kjer pa ni dolgo ostal, ker že nastopno leto ga nahajamo kot subsidijarija v Cerkljah, od koder je bil 7. maja l. 1791 dekretiran za kapelana v Selca. Ker je bil za to težavno službo prešibek, prosil je prestave in je bil še isto leto, 23. avgusta, poslan kapelanovat v Dol, 12. novembra l. 1792 pa je bil premeščen v Horjul in od tod 1. avgusta l. 1793 za manemisarija v Kamnik. V Kamniku je bil do sv. Jurja l. 1796. Potem je bival nekaj časa v Ljubnem in na Dobravi pri Kropi. L. 1799 mu je škofijstvo dovolilo preseliti se v Šenčurje

pri Kranju ter pomagati v pastirstvu. Kapelanoval je ondi od 12. septembra l. 1799 do 28. junija l. 1804. L. 1804, 2. junija, prosil je dovoljenja, da bi se smel naseliti pri svojem sorodniku Mateju Presterlu (93 letnem starčku, vpokojenem kapelanu) v Ljubnem. 24. oktobra istega leta je bil nastavljen na prošnjo ljubenske občine kot provizor kuratnega beneficija ali manemisarijata v Ljubnem. A kmalu se ga je župnik Josip Petrič naveličal, ter si želel drugega pomočnika. Matej Boštijančič pa je pretegnil iz Ljubnega 5. maja l. 1805. L. 1808 ga nahajamo kurata v Kamni gorici. Umrl je v svoji rojstni vasi v Mešačah (št. 5) 4. marca l. 1812.

Boljšo srečo je imel njegov sorodnik Jernej Boštijančič. Tudi on se je porodil v Mešačah v mošenjski fari l. 1754. Svoje bogoslovne študije je dovršil v Ljubljani ter je bil 20. marca l. 1779 posvečen v mašnika. Do l. 1783 je bil semeniški duhovnik in prefekt v bogoslovnem semenišču v Ljubljani, 3. oktobra l. 1783 pa je bil poslan za manemisarija v Ljubno pri Podbrezju. 1. julija l. 1784 je postal subsidijarij v Gradu (Bledu), a 9. februarja l. 1785 je bil nameščen kot kapelan na Sori. Od tod je bil dekretiran 19. julija l. 1786 za stolnega kapelana v Ljubljano. L. 1787, 14. novembra, mu je bilo izročeno oskrbovanje izpraznjene fare trnovske v Ljubljani, a 16. aprila l. 1788 je bil pozvan nazaj na svoje prejšnje mesto k stolnici, kjer pa ni dolgo ostal, ker že 8. julija istega leta vstreže škofijstvo želji sorskega župnika in njegovih faranov ter ga zopet pošlje kapelanoval na Soro. Ljubljanski stolni prošt ga je prezentoval 21. decembra l. 1790 za mestni farni vikarijat v Radovljici, kjer je postal tudi poddekan ter si pridobil posebnih zaslug za šolstvo. L. 1806, 16. maja, je bil imenovan za župnika v Lescah, 19. decembra l. 1807 pa je bil imenovan tudi za dekana gorske dekanije. Škofijstvo ga je odlikovalo z naslovom konzistorijalnega svétnika. Umrl je nagle smrti in sicer od mrtvouda zadet kot dekan v Lescah dné 14. januarja l. 1818 ob 8. uri zjutraj v cerkvi med daritvijo sv. maše. Bil je tudi slovenski pisatelj, ki je spisal knjižico, kateri je naslov: *Katholikhku Podvuzhenje od tih pervih dveh Sakramentov S. Kersta, inu S. Firme.* — Od Jerneja Bastianzhizha v Lublanski duhovni hišni mašnika. — V Lublani, Drukanu per Ignaziu Klainmajerju. 1783. 12. 147.¹⁾

Za Matejem Boštijančičem (str. 108) bil je subsidijarij ali vikarij v Cerkljah Josip Prunner. Rojen v Cerknici okoli l. 1751 (l. 1788 je bil star 37 let) je bil v mašnika posvečen ad titulum Comitis de Lam-

berg. Pastiroval je najprej 12 let v Moravčah, potem je bil kapelan v trziškem gradu. L. 1788 ga nahajamo kurata v Spodnjih Dupljah. Po leti l. 1790 prišel je v Šmartin v cerkljanski fari ter je ondi opravljal božjo službo; 8. junija l. 1791 pa je bil poslan za manemisarija v Planino pri Cerknici, a že 20. septembra istega leta ga pošljejo za vikarija (subsidijarija) v Cerklje, od koder je bil 11. aprila l. 1792 premeščen za kapelana v Preserje. 12. novembra istega leta pa ga pošljejo za ekspozita na Goro pri Sodražici. Od tod bil je premeščen 2. junija l. 1795 v Ljubljano za kapitulskega kapelana; nastopno leto pa ga pošljejo v Trstenik pomagat staremu in opešanemu lokalnemu kapelanu Juriju Witnizu. Koncem l. 1797 in l. 1798 nahajamo ga v Lahovičah. Ko ga odpusté 12. febr. l. 1798 iz ljubljanske nadškofije v krško škofijo, bil je, kolikor nam znano, kapelan na Rečici na Štajarskem in kasneje kurat v Št. Lenartu na Ljubelju.

Andrej Mavzer (bolje menda Mavsar, ker pisal se je Mausser) (str. 110) ni Novomeščan, ampak je rojen v Jurini vasi (prej fare šmihelske pri Novem mestu, sedaj fare podgrajske) 15. septembra l. 1726; v mašnika posvečen 21. decembra l. 1751. Novo mašo je pel 23. januarja l. 1752. L. 1778 bil je tudi — kakor že omenjeno — administrator cerkljanske fare, izpraznjene vsled resignacije Jerneja Dolenjca. L. 1802, tretjo nedeljo po razglašenju Gospodovem, je slovesno obhajal svojo zlato mašo v farni cerkvi v Cerkljah.

Duhovnikom na Spodnjem Brniku (str. 110) bil bi prišteti tudi Primoz Sovinec (Sovinc), ki je bival ondi l. 1816, dasi le nekaj mesecev. Porojen l. 1760 v vodiški fari je bil v mašnika posvečen 18. septembra l. 1790. Služboval je najprej kot subsidijarij v Višnji gori do 25. junija l. 1791, ko ga premesté v Šent-Janž; od tod je bil dekretiran 3. maja l. 1792 za vikarija na Krko, pa še isto leto (18. oktobra) ga pošljejo za kapelana v Želimlje in kmalu potem za ekspozita na Golo. Z Golega ga pošljejo 7. maja l. 1793 kapelanoval v Višnjo goro in kasneje v Rovte. L. 1795, 26. avgusta, namestili so ga za začasnega provizorja Reženovega beneficija v Šmartinu pri Litiji in 12. novembra istega leta so mu ta beneficij podelili. L. 1799 ga pošljejo kapelanoval v Stari trg pri Ložu. L. 1800, 28. maja, so mu podelili lokalijo Črni vrh nad Polhovim gradcem, 2. marca l. 1805 pa faro Zagorje. Ko je moral o sv. Juriju l. 1816 to župnijo zapustiti, naselil se je za kratek čas na Spodnjem Brniku, ker že 21. oktobra istega leta postavili so ga upravitelja lokalije v Dražgošah. Tamkaj je pastiroval do 7. decembra l. 1826, ko je stopil v stalni pokoj, katerega je preživel v Ljubnem na Gorenjskem. Od mrtvouda zadet je umrl tukaj po

¹⁾ Prim.: J. Marn. Jezičnik. XXII. leto, str. 70. — »Bibliotheca Carnioliae« str. 9.

dolgotrajni bolezní dné 5. oktobra l. 1831 v 71. letu svoje starosti.

Josip Mesisnel (Messissneu) (str. 110) je bil porojen v Erzelu na Vipavskem. Služboval je kot subsidijarij v Vipavi 3 leta, misarij na Uncu 4 leta, manemisarij v Gorenji Planini 2 leti, vikarij v Rakitni nekako 8 let. L. 1791, 7. decembra, pa mu je bila podeljena lokalija na Golem. Ko je bila vsled cesarskega odloka z dné 1. oktobra l. 1792 lokalija na Golem odpravljena,¹⁾ bil je 8. novembra istega leta premeščen za lokalista v Lučine, kamor se je selil 5. decembra. L. 1795, meseca oktobra, je prosil za izpraznjeno lokalijo Podlipo, katero so mu tudi naklonili. Preselil se je še isto leto. Od tod je bil premeščen 19. novembra l. 1811 za vikarjatnega provizorja v Rakitno. Bil je tu farni vikarij do 5. maja l. 1817. Tedaj je stopil v pokoj ter ga vžival najprej nekaj časa na Vrhniki in v Horjulu (nekoliko časa menda tudi v Dobrunji), potem na Spodnjem Brniku in več let v Trbojah. L. 1828 jel je splošno zelo pešati in oči so mu odpovedovale. V nadi, da ga bode prememba zraka okrepčala, sklenil je iti zdravja iskat v toplo vipavsko podnebje, kamor se je tudi v istini po leti preselil. Mesto zdravja pa našel je smrt, ki je pokosila 82 letnega starčka v Vipavi dné 22. decembra l. 1829.

Sebastijan Stucin (str. 110) služboval je najprej v svoji domovini na Šentviški gori na Tolminskem 4 leta kot vikarij bolnega župnika in sicer od l. 1778 do 1782, potem je bil ekspozit v Grahovem od l. 1782 do 1786, dalje kapelan v Cerknem na Goriškem od l. 1786 do 1789, kapelan v Idriji od l. 1789 do 1791, farni vikarij v Podbrdu od l. 1791 do 1797, župnik v Zgornjem (ne pa Spodnjem) Tuhinju od l. 1797 do 1799 in farni vikarij na Studencu od l. 1799 do 1808. Kot penzionist je živel 2 1/2 leta pri kapucinih v Krškem, potem v Radomljah, v Tunjicah, na Žalostni gori — povsod nekako po dve leti. Eno leto v Košici. Poldrugo leto pri grafu Rihardu Turjaškem v Veliki vasi.

Ivan Prokelj (str. 110) je bil kapelan v Horjulu do l. 1830 (ne 1831) ter je že l. 1830 prišel na Spodnji Brnik.

Frančišek Zupančič (str. 111) je bil v Stopičah do l. 1858 (ne 1859); na to je bil kapelan v Mokronogu (nastopil l. 1858), potem še le je dobil ekspozituro v Košici, katero je nastopil l. 1859.

Matej Furlan (str. 112) šel je v pokoj iz Matenje vasi 24. aprila l. 1862 (ne l. 1863). Beneficijat v Poddragi je bil do l. 1836 (ne 1837), ker že 14. oktobra l. 1836 je nastopil kapelanijo v Podbrezju, za kurata

¹⁾ Z odlokom z dné 10. avgusta l. 1808 je bila na Golem zopet lokalija ustanovljena.

na Spodnji Brnik pa je bil nastavljen 3. avgusta l. 1837. Bil je zlatomašnik ter ni umrl v Šmartinu pri Ljubljani (fare sv. Petra), ampak preselil se je skoraj dve leti pred svojo smrtjo (o sv. Jurju l. 1880) v Staro Loko, kjer je zaspal v Gospodu 26. decembra l. 1881. Bil je izvrsten mehanik ter znan v tem oziru zlasti po svoji pinji.

O Baltazarju Bartolu (str. 113) bilo bi še omeniti, da je tudi nekaj knjig poslal med Slovence, n. pr. »Hojo za Marijo Devico«, »Nevesto Kristusovo« itd.

Mihael Hoffmann (str. 114) zasluži, da se nekoliko pri njem pomudimo. Porodil se je dné 26. septembra l. 1755 v Ljubljani; svoje nauke je dovršil v Gradcu; v mašnika je bil posvečen l. 1778 (ad titulum Monasterii Landstrass). Bil je alumnus v Gornjem gradu do 14. aprila l. 1783, ko ga nastavijo za subsidijarija v Mozirje. Iz Mozirja ga pokličejo dné 5. marca l. 1784 za semeniškega prefekta v Ljubljano. Nastopno leto (24. avgusta) ga premestijo za subsidijarija v Gorje in od tod ga pošljejo 8. novembra l. 1786 kapelanovat na Jesenice. L. 1788, ako ne že prej, bil je kapelan in katehet v Kranju do leta 1793. Tukaj opravljal je ob enem službo učitelja na trivijalni šoli. L. 1793, 7. novembra, prezentoval ga je novomeški kapitul za kanonika na mesto Josipa Strbenca. Kot kanonik v Novem mestu imel je jako obširen delokrog. Bil je vodja normalke, oziroma glavne šole in prefekt ondašnje gimnazije (od l. 1793—1808). Ta dvojni posel opravljal je do l. 1799 brezplačno, potem pa je dobival malo nagrado. L. 1805 postal je tudi distriktualni (okrajni) šolski nadzornik. Dalje bil je dvakrat farni in dekanijski upravitelj in sicer prvič po smrti prošta Karola Rudolfa barona Zierheim-a († 26. maja l. 1802) do 14. maja l. 1803; drugič pa od smrti Frančiška Nikolaja pl. Vermatti-ja († 9. aprila l. 1804) do 14. septembra l. 1804, ko je bila administracija izročena kanoniku Mihaelu Šešek-u (Scheschig).

Ko so Francozje z vladnim ukazom (arreté) z dné 7. decembra l. 1810 zatrli novomeški kapitul ter je vlada njegove dohodke s kapitulsko hišo vred spojila z domenami, obljubili so trem tedaj službujočim kanonikom pokojnino; toda vkljub mnogim prošnjam čakali so na njo zastoj¹⁾ do 30. avgusta l. 1812. Uvidevši, da brez plače in stanovanja ne morejo živeti, ustavijo s tem dnevom oskrbovanje mestnofarne službe božje ter se razkropé potem na razne strani. Mihael Hoffmann je bival kratek čas v Prečni, od l. 1815 v Lahovičah, pa ne do l. 1822, ker že l. 1821 (16. avgusta) je bil imenovan za spovednika pri uršulinkah v Ljubljani.

¹⁾ Še le avstrijska vlada je nakazala Hoffmannu l. 1814 iz kapitulskih dohodkov 300 gld. pokojnine.

Nunski spovednik je bil do 23. aprila l. 1822 (ne od l. 1822 do 1824). Potem je živel deloma v Kranju, deloma v Šmartinu pri Kranju, kamor se je preselil med šmarnimi mašami l. 1824. L. 1825 je prevzel administracijo gorjanske fare, katero je upravljal od 14. maja do 13. avgusta istega leta.¹⁾ Sklenil je svoje trudapolno življenje dné 1. septembra l. 1826 v Ljubljani (ne v Kranju), v frančiškanskem samostanu, zadet od mrtvouda.

Mihael Hoffmann je bil tudi slovenski pisatelj. Spisal je knjižico: *Viža sveto Mašo slišati in druge Molitve*. V Lublani. Utisnenu per J. Fr. Egerju, 1791. 12. 80 str. — Dalje ima mnogo zaslug pri spisovanju Fr. Veriti-jevega dela: *Življenje Svetnikov in prestavni godovi* (I-IV. Bukve l. 1828 — 29). Veriti sam namreč v predgovoru hvalno omenja, da je porabil veliko zgodb in naukov učenih mož, katere je spisal Hoffmann. — Še le po njegovi smrti je prišlo na svetlo njegovo delo: *«Eksercicije, to je Nauki in premišljevanja od nar imenitniših resnic svete vere*. Spisal ranjki častitljivi gospod Mihael Hofman, nekdanji korar v' Novim Mestu « Nat. J. Blaznik, 1839. 8. XV. 277. Spravil na svetlo Janez Ciglar.²⁾

Hoffmann je bil sila delaven mož, pobožen in vnet duhovnik. Plodonosno se je trudil v pastirstvu in zlasti šoli je žrtvoval svoje najboljše moči. Bil je pravi oče dijakov. V Novem mestu je imel pri sebi na hrani in stanovanju vedno pet do sedem šolarjev, katere je deloma brezplačno, deloma proti majhni odškodnini skrbno vzgojeval. Lahko je torej umeti, da je tudi škofijstvo visoko cenilo njegove mnogobrojne zasluge ter se ga osobito spominjalo tedaj, ko so nameravali odpravljeni novomeški kapitul zopet oživiti. Ko se v obroku, ki je bil odločen za razpisani konkurz za novomeško proštijo, ni zglasil, ga je škofijstvo l. 1820 pozvalo, naj se izjavi, hoče li vsprejeti proštijo ali kak kanonikat. Vsled tega poziva prosil je za proštijo, in škofijstvo ga je s toplim priporočilom predlagalo na prvem mestu. Ker so pa reaktivacijo kapitula zaradi nekaterih pomislekov odložili, mož ni dočakal njegovega obnovenja. — Živeč v pokoju je rad misijonaril in njegove »eksercicije« misijonarjem še sedaj dobro služijo.

Matej Jegrišek (st. 116) je bil porojen v Zalogu v cerkljanski fari (okoli l. 1752), v mašnika posvečen l. 1775 (ad titulum mensae subditorum Floednicensium). Kot duhovnika goriške nadškofije ga nahajamo domačega učitelja (paedagogum) v gradu Čemšeniku (Scheerenbüchel) v dobski fari. L. 1787 (27. oktobra) je bil dan za subsidijarija bolnemu brdskemu župniku Frančišku

Mikuliču. L. 1788 (7. marca) ga premestijo za kapelana v Gôrje, od koder ga pa še tisto leto pozovejo za stolnega kapelana in slovenskega pridigarja v Ljubljano. Tukaj je deloval do l. 1795 (ne 1796), ker že 18. februarja l. 1795 je bil vmeščen na farni vikarijat Št. Lovrenc ob Temenici. A že nastopno leto (1796), 11. aprila, je bil imenovan za administratorja lokalije na Dobravi pri Kropi. To službo je nastopil o sv. Juriju l. 1796 (ne pa l. 1799). L. 1800 (12. septembra) je bil imenovan župnikom na Bohinjski Bistrici.

Jakob Sajovec (str. 116) se je porodil v Olševku (pri Mubiju štev. 24), fare šenčurske pri Kranju, dné 26. aprila l. 1758. V Gorici je vsprejel tonzuro in nižje redove dné 11. marca l. 1780, subdijakonat 9. junija l. 1781, dijakonat 25. maja 1782. V mašnika ga je pa posvetil dné 20. septembra l. 1783 škof Aldragus Anton de Piccardi v Pičanu (ad titulum mensae a quibusdam rusticis proprietariis assignatum). Šolal se je v Ljubljani. Pastiroval je najprej 6 let in 3 mesece v Zalogu pri Cerkljah in sicer do l. 1790 (ne 1788). Od tod je šel 12. februarja l. 1790 na Vrhniko, kjer je bil najprej dve leti subsidijarij, potem pa skozi 14 let in 2 meseca kapelan do 25. aprila l. 1806 (ne 1807). Od tega časa pa je bil kuratni beneficijat v Olševku do svoje smrti, dné 18. februarja l. 1830.

Josip Sršen (str. 116), porojen v vodiški fari, v mašnika posvečen 5. junija l. 1762, je bil 10. julija l. 1789 nastavljen kot kapelan v Preddvoru. L. 1790, 8. aprila, mu je bilo dovoljeno iti v Zalog, od koder je bil l. 1792 (24. januarja) poslan za provizorja na Rob.

Za njim bival je v Zalogu Josip Pilgram, ki je prišel 29. novembra l. 1793 iz Ljubljane, ter adventni čas opravljal službo božjo. Porodil se je v Ljubljani okoli l. 1721 (l. 1788 je bil namreč star 67 let). »Titulum mensae habuit ab Illustrissimo Comite Antonio Josepho ab Auersperg quondam Carnioliae Capitaneo, ordinatus sacerdos in Superiori Seggau Anno 1743. Humaniora Labaci, Philosophiam Graecii, Moralia Labaci, et reliqua Theologica Studia Graecii absolvit.« Deloval je v pastirstvu 23 let ter je bil alumnus v Gornjem gradu in pri sv. Ksaverju na Stražah, kapelan v Škalah, na Vranskem, pri sv. Martinu na Paki in v Čemšeniku. Stare dni je preživel večinoma v Ljubljani. Zdi se, da je to isti Pilgram, katerega omenja M. Slekovec¹⁾ in piše o njem, da je bil l. 1765 in 1766 župnik pri sv. Martinu na Paki.

(Nadaljevanje prihodnjic.)

¹⁾ Odlični Kranjci, str. 43. — Prim. I. Orožen, IV., a., 192.

¹⁾ Josip Skrinar, župnik v Gorjah je umrl 17. aprila 1825; njegov naslednik Iv. Strell je bil pa vmeščen 13. avgusta istega leta.

²⁾ Jezičnik. J. Marn. XXII. l., str. 74.

Vsebinska. *Prepir med nemškim redom in kapitulom cerkljanske fare. (Nadaljevanje.)*